

Lustrum

Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati

Separatum

Lustrum

Ménesi út 11–13.
Sollemnia aedificii a.D. MCMXI inaugurati

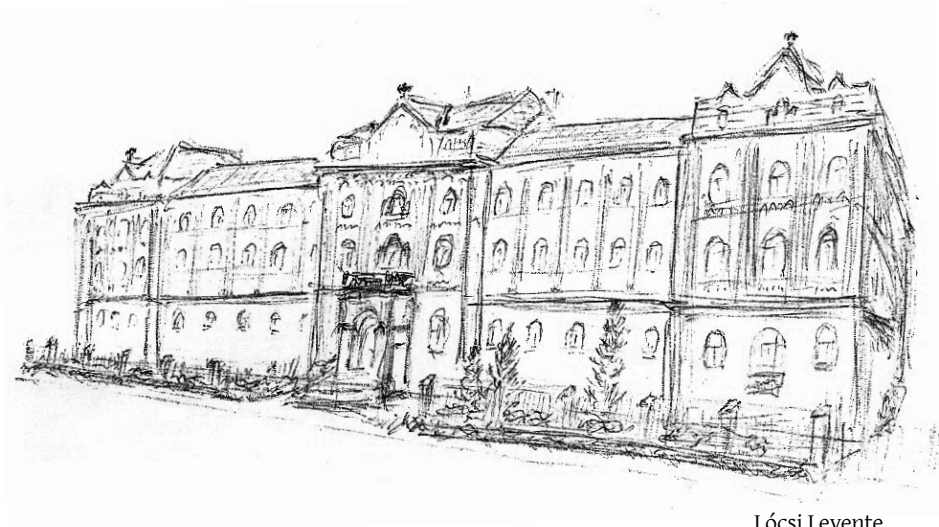
Ediderunt
László Horváth, Krisztina Laczkó, Károly Tóth,
et
András Péterffy (Appendix)

Typotex Kiadó–Eötvös Collegium
Budapest, 2011

Sumptibus NKA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

© Auctores et compositores, 2011
ISBN 978 963 279 441 9

Lócsi Levente

Kovácsik Antal

Az Eötvös Collegium Ménesi úti épületének felavatása a korabeli sajtó tükrében

Bevezetés

1911. október 26-án nagy ünnepség keretében került sor az immáron másfél évtizede eredményesen működő Eötvös Collegium új, impozáns épületének a felavatására.¹ A francia nagykövet és a párizsi École Normale Supérieure igazgatója mellett a hazai tudományos és kulturális élet számos kiválósága is jelen volt a ceremónián, és ez már önmagában elegendő ok lehetett volna arra, hogy az újságok is megemlékezzenek az eseményről, ám a Collegium ekkorra már a magyar felsőoktatás és tudomány olyan jelentős intézményének számított, hogy történetének nevezetesebb mérföldköveit a sajtó nem hagyhatta figyelmen kívül.

Jelen írásomban azt vizsgálom, hogy milyen sajtóvisszhangot kapott a Ménesi úti épület felavatása. Mennyiben volt ez fontos téma az újságok számára, milyen részleteket tartottak érdemesnek leközölni, és mennyire voltak pontosak az értesüléseik. Kutatásaim során a korabeli sajtótermékek három főbb csoportját vizsgáltam meg. Ezek közül befolyásuk és példányszámuk alapján a budapesti napilapok a legfontosabbak. A korszakból ismert 34 fővárosi napilap listáját Kemény György állította össze, az ő munkáját vettem kiindulási alapnak.² Ezek mellett megnéztem 16 újságot a Kereszty István gyűjtésében „Vallás- és nevelés-

¹ Ennek előzményeiről és a Collegium addigi történetéről lásd: KOSÁRY Domokos: Az Eötvös Collegium történetéből. Az első évtizedek: 1895–1927. In: NAGY József Zsigmond–SZIJÁRTÓ István (szerk.): *Tanulmányok az Eötvös Kollégium történetéből*. Budapest, Eötvös József Kollégium, 1989, 9–22. (továbbiakban: KOSÁRY 1989).

² *Magyarország időszaki sajtója 1911-től 1920-ig*. Összeállította: KEMÉNY György. Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtára, 1942. Kemény György felsorolásában 35 újság szerepel, de ezek közül a Budapesti Presse csak 1911. december 10-én indult.

ügyi s ifjúsági lapok” kategóriába sorolt budapesti heti- és havilapok közül is, feltételezve, hogy viszonylagos tanügyi orientációjuk miatt ezek az egyébként csekély befolyású sajtóorgánumok kiemelten foglalkoznak a Collegiumhoz köthető eseményekkel.³ Végül pedig megvizsgáltam azt a hét további jelentős, hetente vagy ritkábban megjelenő folyóiratot, amelyekről a korszakkal foglalkozó sajtótörténeti munkáiban Buzinkay Géza is említést tesz.⁴

A Collegiummal foglalkozó újságok

A vizsgált lapok közül 21 fővárosi napilapban, 2 oktatási lapban és 1 egyéb folyóiratban találtam a Collegiumra vonatkozó közléseket. Szinte minden esetben az október 27-én megjelenő számokban találkoztam velük, kivéve az esti lapokat és a hetilapokat. Az előbbieket (*Esti Újság*, *Pester Lloyd*) már az október 26-i számukban tudósítottak az épület felavatásáról, míg az utóbbi csoportba tartozó *Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny* november 2-án, a *Nemzeti Iskola* november 4-én, a *Vasárnapi Újság* pedig november 5-én foglalkozott a Collegiummal.

A fenti adatokból kiszűrhető, hogy míg a budapesti napisajtó orgánumainak több mint 60%-ában szerepelt valamilyen híradás az ünnepekről, addig a tanügyi sajtó nagyobb része érdekes módon hallgatott róla. Igaz, a Kereszty-féle kategorizálás nemcsak a szorosabban vett oktatási szaksajtót adja meg, hanem a vallásos ifjúsági lapokat is (így például a baptista *Békehírnök* című újságot), de még ezeket leszámítva is jelentős marad a Collegiummal nem foglalkozó, többé-kevésbé tanügyi irányultságú lapok aránya. Közéjük tartoznak olyan tekintélyesebbek is, mint a *Polgári Iskolai Közlöny*, a *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap*, a *Religio* vagy a *Tanító*.⁵ Sőt a pesti tudományegyetem diákjai által szerkesztett *Egyetemi Lapok*ban sem olvashatunk semmit a Collegiumról.

³ *A hazai időszaki sajtó 1910-ben.* Összeállította: KERESZTY István. II. melléklet a *Magyar Könyvszemle* 1911. évfolyamához, 14–16. http://epa.oszk.hu/00000/00021/00153/pdf/k2_001-091.pdf (2010. 12. 23.). Kereszty összesen 35 hetilapot sorol fel ebben a kategóriában, ezek egy része azonban 1911 októbere előtt már megszűnt (így például: *Közoktatás*, *Kultúra*), más részéről pedig a címe alapján feltételezhető, hogy nem foglalkozik a Collegiummal (például *Kisdednevelés*). Ezért szűkítettem le végül 16 lapra a vizsgálandó sajtóorgánumok számát. A megszűnt lapokra lásd: *A hazai időszaki sajtó változásai 1911-ben.* Összeállította: FITOS Ottó – KERESZTY István. II. melléklet a *Magyar Könyvszemle* 1912. évfolyamához. 2.; 18. http://epa.oszk.hu/00000/00021/00157/pdf/k2_001-026.pdf (2010. 12. 23.).

⁴ Név szerint: *Vasárnapi Újság*, *A Hét*, *Új idők*, *Tolnai Világlapja*, *Huszadik Század*, *Nyugat*, *Magyar Figyelő*. Vö. BUZINKAY Géza: *Magyar hírlaptörténet 1848–1918*. Budapest, Corvina Kiadó, 2008, 129–133 (továbbiakban: BUZINKAY 2008); BUZINKAY Géza: *Kis magyar sajtótörténet*. Budapest, Haza és Haladás Alapítvány, 1993. <http://mek.niif.hu/03100/03157/index.phtml> (2010. 12. 23.) (továbbiakban: BUZINKAY 1993).

⁵ Az 1841-ben induló *Religio* az első magyar katolikus folyóiratként írta be magát a történelembe, a *Tanító* pedig a Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetségének hivatalos lapja volt.

A jelenség magyarázata minden valószínűség szerint az lehet, hogy az Eötvös Collegium új épületének felavatása csak napi szinten volt érdekes esemény az újságok számára, és a hetente vagy még ritkábban megjelenő oktatási lapok már sok, számukra fontosabb történés közül válogathattak az előző szám megjelenése óta eltelt időszakból. Figyelmüket szokásos egyéb ügyeik mellett az Országos Középiskolai Tanáregyesületben ekkoriban elharapózó felekezeti színezetű konfliktusok is leköthették. Az a két oktatási szaklap, amelyik foglalkozott a Collegium épületének felavatásával, tartalmilag semmi új elemet nem tett hozzá a napilapokban korábban már megjelent híradásokhoz, sőt általában szóról szóra idézte azok megfogalmazásait. A *Nemzeti Iskola* című lapban mindössze két mondatot olvashatunk a Collegium ünnepéről, de az *Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny* cikkénél is vannak részletesebb híradások egyes fővárosi napilapokban.

Ugyanezt az is bizonyítja, hogy a megvizsgált 7 jelentősebb korabeli folyóirat közül csak a *Vasárnapi Újság* hasábjain jelenik meg a Ménesi úti nagy esemény. Ám itt sem cikket közölnek, hanem csak két képet, amelyek a ceremónia során készültek. Ezek Jelfy Gyula jól ismert felvételei: az egyik az új épületet ábrázolja, a másik pedig az ünnepségre egybegyűlt illusztris közönséget – ez utóbbi képet láthattuk az idei centenáriumi konferenciasorozat meghívóján is.

Maguk a napilapok sem hozták kiemelt helyen a Ménesi úti ünnepségről szóló cikkeket, hanem rendszerint a többi napihír között adtak helyet annak. Az egyes cikkek terjedelme között komoly különbségek voltak. A legrészletesebb, 10–15 mondatból álló írások a *Magyar Hírlapban*, a *Magyarországban*, a *Magyar Szóban*,⁶ a *Pesti Naplóban* és az *Újságban* láttak napvilágot. Ezekkel szemben csak egy-két mondatot olvashatunk az *Alkotmány*, a *Független Magyarország* és a *Polgár* című lapokban a Collegiumról.

Figyelemre méltó, hogy a legnagyobb példányszámban megjelenő bulvárlapok (*Az Est*, *A Nap*, *Friss Újság*, *Kis Újság*) és a szintén széles körben terjesztett *Népszava* egyáltalán nem írtak a Ménesi úti épület felavatásáról. A kevésbé sikeres, de a hagyományos véleményesajtóhoz képest még mindig nagyobb példányszámban megjelenő bulvárlapok, az *Esti Újság* és a katolikus *Új Lap* viszont már beszámoltak a collegiumi ünnepségről. Nekik köszönhetően a fővárosi alsóbb társadalmi rétegek egy része is tudomást szerezhetett az eseményről. A középosztály informálásáról elsősorban a tekintélyesebb polgári lapok gondoskodtak. A már említett *Magyar Hírlap*, *Pesti Napló*, *Az Újság*, *Magyarország* és *Magyar Szó* mellett középük tartozott a *Budapest*, a *Budapesti*

⁶ A *Magyar Szó* a *Budapesti Napló* mellékleteként jelent meg naponta.

Hírlap, az Egyetértés, a Magyar Nemzet, a Pesti Hírlap és a Világ. Még a német nyelvű olvasóközönség is tudomást szerezhetett az épületátadásról a *Budapester Tagblatt, a Neues Pester Journal, a Neues Politisches Volksblatt, a Pester Lloyd és a Politisches Volksblatt* révén.⁷

Kutatásomban nem vizsgálhattam meg alaposabban, hogy az egyes vidéki lapok írtak-e a Collegiumról.⁸ Mindenesetre a vidéki középosztály számos tagja előfizetője volt egy-egy fővárosi lapnak, így azokból tájékozódhatott a Ménesi úti eseményről.⁹ A Zágrábban élő Szegedy Rezső irodalomtörténész például Bartonieknek írott levelében megemlítette, hogy már október 26-án olvasott a Collegium új épületének felavatásáról. Molecz Béla szentesi gimnáziumi tanár szintén levélben írta meg Bartonieknek, hogy az újságokból is tudomást szerzett Collegium ünnepéről.¹⁰

A Collegiumról szóló híradások tartalma

A fenti felsorolásból látszik, hogy a legkülönbözőbb irányvonalú lapok emlékeztek meg az ünnepségről. A katolikus néppárti *Alkotmánytól* és a függetlenségi *Magyarországtól* a kormánypárti *Az Újságon* és a mérsékelt liberális újságokon át (például *Magyar Hírlap, Pesti Napló*) a polgári radikális *Világig* terjedt az érintett sajtóorgánumok köre. Mégis, egyiküknél sem találhat az olvasó semmiféle szubjektív megjegyzést a történetekkel kapcsolatban. Épp ellenkezőleg, az események leírása egy pár jól felismerhető, vissza-visszatérő sablonszerű mondatra vezethető vissza. Feltételezhető, hogy sok újságnak ugyanaz a tudósító jelentett, vagy – a korszak szokásának megfelelően – átvették egymástól ezeket a híreket, némiképp megváltoztatva, átalakítva őket. A cikkek felépítése hasonlított egymáshoz, inkább csak

⁷ Az említett lapok példányszámai 1910-ben: *Az Est* 200 000; *Friss Újság* 170–180 000; *Kis Újság* 150–180 000; *A Nap* 80–100 000; *Esti Újság* 80–100 000. 1913-ban a *Népszava* 90 000, az *Új Lap* pedig 80 000 példánnyal jelent meg. A véleményesajtóba tartozó említett napilapok közül a *Budapesti Hírlapból*, a *Pesti Hírlapból* és *Az Újságból* nyomtattak a legtöbbet naponta (körülbelül 60 000 példány), de kevés kivételtől eltekintve a többi említett újság is elérte a 30 ezres példányszámot (BUZINKAY 1993; BUZINKAY 2008, 119–120).

⁸ Három más indíték miatt kutatott vidéki város (Csongrád, Hódmezővásárhely és Veszprém) napi sajtóját is áttekintettük, és ezen városok egyikében sem jelent meg a helyi napi- és időszaki sajtóban a Collegium felavatásának a híre. Ebből nem vonhatjuk el azt a következtetést, hogy egyik vidéki sajtóorgánum sem tudósított, inkább úgy fogalmazhatunk, hogy eddig nem került elő ilyen adat. Köszönöm Tóth Károlynak, hogy Hódmezővásárhely és Veszprém esetében mind ezt ellenőrizte.

⁹ A fővárosi sajtó ebben a korszakban még komoly konkurenciát jelentett a vidéki városok újságjainak. A pesti lapok előfizetőinek többsége vidéki volt (BUZINKAY 2008, 92; 98).

¹⁰ Eötvös Collegium Mednyásky Dénes Könyvtára és Levéltára (továbbiakban: EJC MDL) 56. d. 113/3.

abban vannak különbségek, hogy egyes újságok több, mások kevesebb részletet hagytak ki az alapsémából. Ennek tudatában könnyen fel lehet vázolni, hogyan nézett ki egy tipikus újságcikk a Collegium épületének felavatásáról.

A Collegiumról cikkező 23 lap közül 6 szinte szóról szóra a következő két bevezető mondattal kezdte híradását: „A Báró Eötvös József Collégium, a budapesti tudományegyetemen és a tanárképző intézetben tanul bölcsészethallgatók internátusa,¹¹ a közoktatásügyi kormány áldozatkészségéből Budán, a Gellérthegy oldalán elvonulóló Ménesi-úton új, hatalmas épülethez jutott. Az új épület felavatása ma délelőtt volt a kormány, a tudományos intézetek és a tanárvilág képviselőinek jelenlétében.”¹² A többi újság bevezető mondatai ezekből a tényekből említettek meg néhányat, de soha nem az összeset. Némi többletinformációt nyújtott még három lap, amikor közölte, hogy a Collegium dísztermét teljesen megtöltötte a díszes és előkelő közönség.¹³

A bevezető mondatok után rendszerint a legjelentősebb vendégek felsorolása következett. 22 lap említette meg, hogy Zichy János kultuszminiszter, illetve hivatali elődei közül Berzeviczy Gergely és Wlassics Gyula megjelentek a ceremónián. 10 lap a résztvevők között lévő harmadik egykori vallás- és közoktatásügyi minisztert, Lukács Györgyöt is megnevezte. A legtöbb vendéget, szám szerint harmincat, a *Magyar Hírlap* és a *Magyar Nemzet* sorolt fel név szerint – listáik egyébként betűről betűre megegyeztek egymással. Voltak azonban olyan résztvevők, akikről nem tettek említést, más lapok viszont igen. Ezekkel együtt összességében 46 jelen lévő személy nevét olvashatjuk a különböző újságokban.¹⁴ Az ünnepségről készített, a Collegium levéltárában őrzött francia nyelvű

¹¹ Első látásra ez a meghatározás pontatlannak tűnik, hiszen a Collegiumban kezdettől fogva tanulhattak természettudományi szakos hallgatók is. A természettudományos képzés azonban a budapesti tudományegyetemen 1949-ig a Bölcsészettudományi Kar keretein belül folyt, az újságok közlése tehát korrekt.

¹² *Egyetértés, Független Magyarország, Magyarország, Nemzeti Iskola, Pesti Hírlap, Az Újság.*

¹³ *Magyar Hírlap, Magyar Nemzet, Magyar Szó.*

¹⁴ A *Magyar Hírlap* a következő vendégeket nevezi meg: „Zichy János gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter, Wlassics Gyula, a közigazgatási bíróság elnöke, Berzeviczy Albert, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, volt kultuszminiszterek, Balogh Jenő államtitkár, Vicomte de Fontenai (sic!) francia konzul és neje, Borel, a párisi egyetem és az Ecole normale superior (sic!) kiküldötte, Beöthy Zsolt egyetemi tanár, a Tudományos Akadémiának alelnöke, Heinrich Gusztáv, az Akadémia főtítkára, Fröhlich Izidor rektor, Beke Manó dékán, Békefi Remig zirczi apát, Burány Gergely csornai prépost, Gopcsa László miniszteri oszt. tanácsos, Liebermann Leó, Lóczy Lajos, Alexander Bernát, Bleyer Jakab, Marczali Henrik, Szinyey József, Simonyi Zsigmond, Kövesligethy Radó, Négyassy László, Pasteiner Gyula, Fináczy Ernő, Ponori Thewrewk Emil, Kőnig Gyula, Petz Gedeon stb. egyetemi tanárok, Erődi Béla kir. főigazgató, Popovics István, a Thökölyanum igazgatója, Hanauer [Á. István] dr., a Szent Imre kollégium igazgatója.” Ehhez a listához *Magyar Szó* alapján a következő személyek nevét tehetjük hozzá: „Lukács György volt kultuszminiszter, [...] Tóth Lajos miniszteri

nyomtatvány csak 9 személyt említ meg név szerint, egyébként megelégszik az-
zal a megjegyzéssel, hogy a tudományegyetem és a Műegyetem tanári kara nagy
számban vett részt az ünnepségen.¹⁵ Az újságok adatai tehát e téren többletin-
formációkat szolgáltatnak, amelyek hitelessége valószínűsíthető, hiszen az álta-
luk felsorolt jelenlevők többsége valóban tanított valamelyik egyetemen, vagy ha
nem, akkor szorosabb kapcsolatban volt a Collegiummal.

A vendégek felsorolása után a Collegiummal részletesebben foglalkozó la-
pok áttértek a ceremónia menetének az ismertetésére. 5 újság említette meg,
hogy az ünnepély délelőtt 10 órakor kezdődött. 19 lap írt arról, hogy a megnyitó
beszédet Eötvös Loránd kurátor tartotta, 17 pedig tartalmi elemeket is közölt.
Legtöbbjük arról tudósított, hogy Eötvös üdvözölte Zichy Jánost és Emile Borelt,
az École Normale Supérieure aligazgatóját. A *Magyar Nemzet* ehhez még hozzá-
tette, hogy a kurátor egyúttal megköszönte a kormány és a törvényhozás bő-
kezűségét, amellyel az új palota megépítését lehetővé tették. 13 lap számolt be
arról, hogy Borel válaszbeszédben tolmácsolta a francia testvérintézet köszönté-
sét. A következő programpont Bartoniek Géza collegiumi igazgató beszéde volt,
amelyről 17 újság tett említést. Többségük azt is leírta, hogy Bartoniek a magyar
tanárképzés és a Collegium történetéről beszélt, és kiemelte, hogy az intézmény
másfél évtizedes fennállása során már 163 középiskolai tanárt adott a magyar
közoktatásügynek. 15 lapban olvashatunk arról, hogy a végzett diákok nevében
Bleyer Jakab egyetemi tanár mondott beszédet. A *Magyar Hírlap*, a *Magyar Nemzet*
és a *Világ* szerint Bleyer ebben Bartonieket és a Collegiumot üdvözölte. 8 újság
említette meg, hogy az ünnepség végén Eötvös Loránd tolmácsolta köszönetét
a megjelent vendégeknek. Az újságoknak az ünnepség menetével kapcsolatos
fenti adatai a Collegium levéltárában őrzött tájékoztatófüzettel összevetve helyt-
állóknak bizonyulnak.

Híradását 8 újság ezzel a mondattal zárta: „A díszülés berendezése után a mi-
niszter és kísérete megtekintette a mintaszerűen berendezett új épületet, amely-
ben gyönyörű olvasó-, könyvtár- és tanulótermek, valamint lakóhelyiségek
állnak a bent lakó nyolcvan tanárjelölt rendelkezésére.”¹⁶ 7 további újság záró-

tanácsos, [...] Nagy Árpád és Huszka Jenő miniszteri titkárok, [...] Rados Gusztáv a műegyetem rek-
tora, [...] Heinrich Gusztáv az Akadémia főtitkára, Demeczky Mihály udvari tanácsos, Várdai Szilárd
a Képzőművészeti Főiskola igazgatója, Beöthy Zsolt, Szily Kálmán, Fejérfpataky László, [...] Szüillő
Géza orsz. képviselő, Luksics József, Acsay Antal, [...] Gyomlay Gyula, Schulek Frigyes.”

¹⁵ EJC MDL 56. d. 113/4. Az itt megemlített 9 személy: Zichy János, Eötvös Loránd, Berzeviczy Albert,
Wlassics Gyula, Lukács (György), Fontenay, Emile Borel, Bartoniek (Géza), Mika (Sándor), Bleyer
(Jakab). Megadja továbbá, hogy a két egyetem rektorai és dékánjai is megjelentek az ünnepségen.

¹⁶ Egy-egy csekély fogalmazásbeli eltérést leszámítva a következő újságok zárták így cikküket:
Budapest, *Budapesti Hírlap*, *Egyetértés*, *Magyar Szó*, *Magyarország*, *Országos Középpiskolai Tanáregyesületi
Közlöny*, *Pesti Hírlap*, *Az Újság*.

mondata tartalmilag ehhez hasonló volt, de kevesebb konkrétumot tartalmazott. A *Magyar Hírlap* és a *Magyar Nemzet* mindehhez hozzátette, hogy Zichy János megelégedését fejezte ki a látottak felett.¹⁷ A *Budapester Tagblatt* pedig megemlítette, hogy a körút után ünnepi bankett következett.

Mind Eötvös, mind Bartoniek beszédeinek kéziratát ismerve elmondható, hogy az újságok helyesen emelték ki azokból a fontos tartalmi elemek egy részét, más részéről azonban helyszűke miatt nem tettek említést.¹⁸ Csak három lap foglalkozott részletesebben valamelyik szónoklattal. Ezekből viszont értékes és hiteles többletinformációkat is nyerhettek az olvasók. Az egyik ilyen újság a *Pesti Napló*, amely két hosszabb részletet közölt Eötvös Loránd megnyitó beszédéből, betű szerinti hűséggel az eredeti kéziratához képest. Az egyik részletben Eötvös a Collegium speciális vonásait taglalta, amelyek megkülönböztetik egy átlagos diákoktól (minden egyes diákjának biztosítja a személyre szóló tanulmányi vezetést és a tanulás segéd-eszközeit). A másik részletben a Collegium jövőjéről beszélt, arról, hogy az intézet a „bizalom alapkővé épült”, és hogy működését ezután is annak a bizalomnak kell garantálnia, amelyet az oktatáspolitikusok és a tanárok belé vetnek. Ezt a két részletet két mondatba összesűrítve, tartalmi kivonatban közölte a *Világ* is.

A *Magyar Hírlap* Bartoniek beszédéből közölt néhány további fontos tartalmi elemet. Leírta, hogy az igazgató külön köszöntötte Wlassics Gyulát mint a Collegium „keresztapját”, akinek minisztersége alatt és támogatásával az intézmény 1895-ben megkezdhette működését. Beszámolt arról is, hogy beszédének végén Bartoniek a diákokhoz fordult, és elődeik örökségére hivatkozva biztatta őket a további szorgalmas munkára.

Az újságok tévedései

A lapokban olvasható pontatlan információk elsősorban súlyosabb, az egyes tulajdonnevekkel kapcsolatos helyesírási hibák, kisebb részben pedig tartalmi ellentmondások. Nem egyeznek meg az újságok abban, hogy mikor énekelte a diákok énekkara a Himnuszt, és mikor a Szózatot. Öt lap szerint az ünnepség a Himnusszal kezdődött, 10 lap szerint viszont a Szózattal, és a Himnuszra

¹⁷ Hasonlóról számolt be Burány Gergely csornai premontrei prépost is Bartonieknek írott levelében: „Mikor az Eötvös-könyvtárt nézegettem, a miniszter úr hozzám fordulva ezt mondta: »Prépost úr, úgy-e bár sikerült intézet ez? Milyen remek innen a kilátás!« Csak annyit válaszolhattam a tolongásban: »Méltó az intézet derék igazgatójához.«” (EJC MDL 56. d. 113/3).

¹⁸ Eötvös beszédének eredeti kéziratát lásd: EJC MDL 56. d. 113/1. Bartoniek szónoklatának kéziratát töredékekben őrzik a Collegium levéltárában. EJC MDL 56. d. 113/2. Mindkét beszéd megjelent nyomtatásban is: *Szövetségi Évkönyv I.* Kiadja az Eötvös-Kollégium Volt Tagjainak Szövetsége. Budapest, 1922. Egyes tartalmi elemeket közöl még KOSÁRY 1989, 22–23.

csak az ünnepség végén került sor.¹⁹ A *Politisches Volksblatt* is megerősítette, hogy a Himnuszt zárásként énekelték, ezzel szemben a *Világ* szerint a Szózáttal rekesztették be az ünnepélyt. A Collegiumban őrzött tájékoztató füzet alapján azoknak a lapoknak volt igazuk, amelyek a ceremónia kezdetére a Szózatot, végére pedig a Himnuszt tették.

Egyetlen újság sem volt képes helyesen leírni az általa közölt összes francia nevet. A legtöbb újság Borel helyett „Morel”-nek nevezte az École Normale Supérieure igazgatóját. A *Magyar Hírlap*, a *Magyar Nemzet* és a *Pesti Napló* helyesen közölték Borel nevét, a francia nagykövetet azonban „Fontenai”-nak titulálták Fontenay helyett – holott ezt a többi újság általában helyesen írta le. Ily módon egyedül a *Világ* volt képes tisztességesen közölni mind Borel, mind Fontenay nevét, az École Normale Supérieure írásmódjával azonban ennek is problémái akadtak. Több más újsághoz hasonlóan „Ecole Normale Superior”-nak nevezte. Az intézmény neve emellett még olyan érdekes variánsokban is felbukkant az újságok hasábjain, mint „Ecol normale” (*Pesti Napló*), „l'école normal superieur” (*Magyar Szó*), vagy „l'école normal superieur” (*Budapest, Budapesti Hírlap, Magyar Nemzet, Az Újság*). Érdekes módon egyedül a német nyelvű lapok tudták helyesen leírni a párizsi intézet nevét – leszámítva a *Budapester Tagblatt* kísérletét („l'école normal”).

Eötvös Loránd keresztnéve is számos újságnak gondot okozott. Olyan variációival találkozhatunk, mint „Loránt” (*Alkotmány, Esti Újság*), „Lóránt” (*Magyar Hírlap, Pesti Napló, A Polgár, Világ*) és „Lóránd” (*Budapest, Budapesti Hírlap, Új Lap, Országos Középkolai Tanáregyesületi Közlöny*). A *Magyar Nemzet*ben egy cikkben belül bukkan fel a két utóbbi helytelen forma. A durvább elírások közé tartozik még a Collegium igazgatójának „Battoniek Géza” névre történt átkeresztelése (*Egyetértés, Magyar Szó, Magyarország, Pesti Hírlap*). Kevésbé súlyos, de értelemzavaró és megmosolyogtató gépelési hibát tartalmaz az *Új Lap* cikkének címe: „Az Eötvös-kollégium falavatása.”

Összegzés

Megállapítható, hogy a budapesti korabeli sajtó jelentős része foglalkozott a Collegium új épületének felavatásával, és ezáltal a magyar középosztály és értelmiség – sőt az alsóbb társadalmi rétegek egy része is – pusztán a lapokból is tudomást szerezhetett az eseményről. Az egyes cikkek hasonló séma szerint

¹⁹ Az *Alkotmány*, az *Esti Újság*, a *Magyar Hírlap*, a *Magyar Nemzet* és a *Pesti Napló* jelentette az első csoportot, a másodikat pedig a *Budapest*, a *Budapesti Hírlap*, a *Magyar Szó*, a *Magyarország*, a *Neues Pester Journal*, a *Neues Politisches Volksblatt*, a *Pester Lloyd*, a *Pesti Hírlap*, az *Újság* és az *Országos Középkolai Tanáregyesületi Közlöny*.

íródtak, és többnyire ugyanazokat a tartalmi elemeket olvashatták az emberek a különböző újságokban, nem egyszer szóról szóra azonos megfogalmazásban. Különbségek elsősorban abban voltak, hogy egy-egy lap hány ilyen tartalmi elemet sorolt fel. Csak ritkán fordult elő, hogy egy újság olyan információkat említett meg, amelyeket más sajtóorgánumok nem közöltek. A vizsgált oktatási témájú szaklapok – ha egyáltalán írtak a Collegiumról – semmit sem tettek hozzá a napilapokban megjelent cikkekhez.

Az újságok közlései egészében véve nagyjából megfeleltek a valóságnak, bár számos, elsősorban a tulajdonnevekkel kapcsolatos helyesírási hibát tartalmaztak. Általában az ünnepség lefolyását, az elhangzott beszédek egyes elemeit és a megjelent vendégek válogatott listáját közölték. Utóbbi esetben ki is egészítik a felavatási ünnepséggel kapcsolatos eddigi ismereteinket. Nem írtak viszont a Collegium addigi történetéről, és – leszámítva a *Pesti Naplót* – azokról a speciális vonásairól sem, amelyek az intézményt a többi diákközösségtől megkülönböztetik, és amelyeknek köszönhetően a magyar oktatásban és tudományos életben különleges jelentőségre tett szert. Ezek bemutatása nyilván több helyet követelt volna, mint amit az újságok megengedhettek maguknak; ugyanakkor ezek hiányában a legtöbb cikk csak a felszínen mozgott, és az előismeretekkel nem rendelkező olvasók szemében nem tudta érzékeltetni az események igazi jelentőségét. Különösen igaz volt ez arra a nyolc lapra, amelyekből még az sem derült ki, hogy az Eötvös Collegiumnak köze lenne a magyar tanárképzéshez.²⁰

Mindenesetre a tájékoztatás feladatát a korabeli sajtó jól ellátta. A legtöbb újságcikkből annyi azért kiviláglott, hogy a Collegium nem egy egyszerű intézmény, különben nem jelent volna meg annyi tudományos tekintély az új épület felavatásán. A pontos okokat, a Collegium különleges jellegét ugyan a cikkek alapján nemigen lehetett megérteni, de a lapok nagyobb részének olvasói számára az valószínűleg világossá vált, hogy ebben az intézményben valamilyen módon kiváló középiskolai tanárokat képeznek.

²⁰ *Alkotmány, Budapesti Tagblatt, Esti Újság, Neues Politisches Volksblatt, A Polgár, Politisches Volksblatt, Új Lap, Vasárnapi Újság.*

Tartalomjegyzék

<i>Laudationes externorum</i>	9
René Roudaut	11
François Laquièze	14
Monique Canto-Sperber	15
Salvatore Ettore	16
Andrea Ferrara	18
Chiara Faraggiana di Sarzana	21
P. J. Rhodes	23
Herwig Maehler	24
Chris Carey	26
Mike Edwards	28
Shawn Gillen	29
Nikolaus Hamm	32
Elisabeth Kornfeind	34
Leonore Peer	36
Christian Gastgeber	38
Hermann Harrauer	42
Herbert Bannert	45
Jana Grusková	46
Christine Glaßner	47
August Stahl	48
Javier Pérez Bazo	50
Alicia Gómez-Navarro	52
 <i>Laudationes Hungarorum</i>	 57
Réthy Miklós	59
Hoffmann Rózsa	61
Dux László	65
Mezey Barna	67
Szepessy Tibor	70
Hiller István	73
Keszei Ernő	74
Dezső Tamás	76
Kozma László	77

Soós Anna	79
Pintér Károly	82
Kátai Zoltán	84
Körmendy Mariann	85
Karsai György.....	87
Kincses János	90
<i>Rectores</i>	93
Conspectus	95
Gerevich Tibor: Az Eötvös Collegium története – Bartoniek Géza (1854–1930)	96
Kiss Jenő: Gombocz Zoltán életéről és munkásságáról	103
Markó Veronika: Szabó Miklós	113
Nagy János: Keresztury Dezső	126
Pál Zoltán: Lutter Tibor	132
Szijártó István: A világra nyitott ablak	136
Vekerdy József	145
Bertényi Iván: Igazgatói működésem az Eötvös József Collegiumban (1993–1996) . . .	147
Bollók János.....	149
Takács László	154
<i>Historica • Res gestae</i>	161
Gángó Gábor: Eötvös József és barátai egyetemi éveiről, különös tekintettel a politikatudományi képzésre	163
Garai Imre: A magyar középiskolai tanári szakma kialakulása	176
Tóth Magdolna: „A budai parti ígéretföldje”	203
Kovácsik Antal: Az Eötvös Collegium Ménesi úti épületének felavatása a korabeli sajtó tükrében	211
Markó Veronika: Hogyan lett az Eötvös József Collegium könyvtárából az Irodalomtudományi Intézet Eötvös Könyvtára?	220
Szójka Emese: Fülep Lajos néprajzi gyűjteménye	236
Kucsman Árpád: Kémikusok a régi Eötvös Collegiumban	272
Győri Róbert: A múlttal való tudományos leszámolás – Eötvös collegista geográfusok az 1950-es években	288
Czifrusz Márton: Helyek és pozíciók újraírása – Wallner Ernő, Lettrich Edit és a hazai szociálgeográfiai iskola viszonya Mendöl Tibor örökségéhez	312
Tóth Károly: Művészettörténészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950).....	328
Ritoók Zsigmond: Klasszika-filológia az Eötvös Collegiumban.....	345
Kucsman Árpád – Liptay György: Eötvös-kollégisták a Fasori Gimnázium tanári karában	348
Kapitány Adrienn: Az 1950-es évek a Kollégium történetében.....	365

Marafkó László: Nagyhatalmak ugratása, avagy groteszk lapok az Eötvös Kollégium félmúltjából	378
Dénes Iván Zoltán: Diákmozgalom Budapesten 1969-ben	383
Bakos István: Emlékeim a kollégista Kilencekről	401
ifj. Arató György: „Szabadság a jelszavunk” Március 15-e az Eötvös Kollégiumban, 1955–1984	410
Szabics Imre: Az Eötvös József Collegium és az École Normale Supérieure	419
Nemes Tibor: Az Eötvös Collegium és az École Normale Supérieure közötti közvetlen kapcsolatok újraélesztése a 80-as években	428
Bubnó Hedvig: Összefoglaló a collegiumi spanyol nyelvoktatásról, 1992–2010	432
<i>Historica • Magistri</i>	435
Korompay H. János: Horváth János és az Eötvös Collegium	437
Móser Zoltán: Ha a szellem napvilága ragyog	456
Farkas Zoltán et alii: Czebe Gyula élete dokumentumokban	463
Szakály Sándor: Szurmay Lajos, tábornok az Eötvös Collegiumból	553
Szávai János: Gyergyai Albert és az Eötvös Collegium	563
Ress Imre: Hugo Kleinmayr és a germanisztikai oktatás megalapozása az Eötvös Collegiumban	570
Kiss Jenő: Zsirai Miklós	579
Keszthelyi Lajos: Bay Zoltán	596
Pál Zoltán: Keresztury Dezső igazgatósága az állambiztonsági megfigyelések tükrében	599
Keszthelyi Lajos: Faragó Péter	612
Farkas Zoltán: Gyóni Mátyás	617
Papp István: Kettős ügynök – Nagy Péter, Szabó Dezső és az állambiztonság	625
Balogh Elemér: Szász Imre versus Brusznai Árpád	638
Bottyán Gergely: Antal László és a mai magyar nyelvtudomány	643
Dörnyei Sándor: Emlékezés Tomasz úrra	648
Ifj. Tomasz Jenő: Tomasz úr és az Eötvös Collegium	653
<i>Memorabilia</i>	683
„Felújítani azt, ami érdemes” – Beszélgetés Elekfi Lászlóval	685
Tóth Gábor: Az idő sodrában	709
Lekli Béla: Az Eötvös Kollégium az 1956 utáni években	836
Gereben Ferenc: Egyetemi évek (1962–1967)	838
Kósa László: Az Eötvös Kollégiumban éltem én is (1963–1967)	861
Bakos István: Az Eötvös Kollégium autonómiaöregvései és Baráti Körének megalakítása	889
Galántai Ambrus: Szubjektív történelem	899

Studia Germanica 923

Balázs Sára: "Freiwillig dient der Geist":

Germanistik in der Veranstaltungsreihe des Lustrum Saeculare Collegii 925

Eve-Marie Kallen: Dezső Keresztury als Kulturvermittler und Pädagoge

und das Eötvös-Collegium 928

August Stahl: „Schlussstück“. Rilkes Sicht und Deutung des Todes 944

Frank Baron: Die Entstehung des Faust-Mythos im 16. Jahrhundert 962

Christine Glaßner: Zur handschriftlichen Überlieferung der Visiones Georgii 967

András F. Balogh: Schlacht der Stereotype in der Vngrischen

Schlacht des Jacob Vogel 975

Ilona Feld-Knapp Cathedra Magistrorum – Lehrerforschung.

Lehrer-Denken und Lehrer-Wissen 982

Géza Horváth: Elmar Tophoven, der Begründer des Europäischen

Übersetzer-Kollegiums 997

Anita Czeglédy: „Schutzmarke: der Steg.“

Interkulturalitätin Márton Kalász' Lyrik 1006

Studia Slavica 1021

Katalin Kroó: Slawistik in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1023

Urs Heftrich: Lew Tolstoi und Anton Tschechow: Zum Doppeljubiläum 2010 1025

Bettina Kaibach: Raum für Nostalgie: Steppe und Prärie in Anton Čechovs Step'

und Willa Cathers My Ántonia 1032

Wolf Schmid: Eventfulness and Context 1052

Studia Classica 1065

Tamás Mészáros: Klassische Philologie in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1067

Mike Edwards: The Application of Criticism to Textual Criticism 1069

Herwig Maehler: Pindar und die Tyrannen 1076

P. J. Rhodes: The Erxadieis inscription 1084

Artes 1093

Teleki Pál, a Collegium kurátora (1920–1941) 1095

Epikus és komikus collegiumi enumeráció 1935-ből – Közreadja: Takács László 1100

Farkas Zsuzsa: Fotótörténeti adalékok az Eötvös Collegium archív fotóiról 1119

Süle Ágnes Katalin: Az Eötvös Collegium épülete 1137

Havas László: Hadrianus mint Pseudo-Alexandros? 1146

Sántháné Gedeon Mária: Kultúraközi kommunikáció: magyarságkép az angol mint lingua franca tükrében	1156
Csuday Csaba: Az irodalom: „negatívan élni”	1161
Szlukovényi Katalin: Kollégisták, költők, korszakok: szépirodalmi hagyományok az Eötvös Collegiumban	1165
<i>Membra et alumni</i>	1179
<i>Pro patria defuncti</i>	1211
Tartalomjegyzék	1215
Appendix – Mellékletek jegyzéke	1221

Kedves Olvasó!

Önre gondoltunk, amikor a könyv előkészítésén munkálkodtunk. Kapcsolatunkat szorosabbra fűzhetjük, ha belép a *TypoKlubba*, ahonnan értesülhet új kiadványainkról, akcióinkról, programjainkról, és amelyet a www.tygotex.hu címen érhet el. Honlapunkon megismerkedhet kínálatunkkal is, egyes könyveinknél pedig új fejezeteket, bibliográfiát, hivatkozásokat találhat, illetve az esetlegesen előforduló hibák jegyzékét is letöltheti.

Kiadványaink egy része e-könyvként (is) kapható:

www.interkonyv.hu

Észrevételeiket a velemeney@tygotex.hu e-mail címen várjuk.

Kiadja az Eötvös Collegium és a Typotex Kiadó, az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: dr. Horváth László – Votisky Zsuzsa

Tördelte: Vidumánszki László

A borítót tervezte: Tóth Norbert

Terjedelem: 85,6 (A/5) ív

Nyomta és kötötte: Séd Nyomda, Szekszárd

Felelős vezető: Katona Szilvia